

FEATURES OF THE ANGLO-AMERICAN LEGAL FAMILY

ОСОБЛИВОСТІ АНГЛО-АМЕРИКАНСЬКОЇ ПРАВОВОЇ СІМ'Ї

Elyzaveta Prudko¹

DOI: <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-438-2-19>

Англо-американська правова сім'я є однією з найпопулярніших і найстаріших правових сімей у світі. В рамках англо-американської правової сім'ї доцільно виділити групу англійських і американських законів. Англійське право займає домінуюче положення в сім'ї загального права. Як відомо, Англія є найбільшою колоніальною державою і тому британське право поширилося в багатьох країнах світу. Таким чином, сьогодні майже третина населення світу живе переважно за стандартами, запозиченими з англійського права. Звичайно, ці країни зберегли власні традиції, інститути та концепції в певних галузях права, але вплив англійської мови залишив глибокий відбиток на мисленні юристів цих країн. Важливо також відзначити, що адміністративні та судові установи, структури юридичної професії, юридичні стилі, судові процеси та системи доказів розроблені та керуються в цих країнах відповідно до моделі англійського права. В принципі, сфера дії англійського права обмежена Англією та Уельсом. Англійське право не є правом усієї Англії, тому що англійське право не поширюється на Північну Ірландію, Шотландію, Нормандські острови та острів Мен. Англійське право включає, крім права Англії та Уельсу, правові системи Північної Ірландії, Ірландії, Канади (крім Квебеку), Австралії, Нової Зеландії, а також законодавство деяких інших країн – колоній колишньої Британської імперії: наприклад, Антигуа і Барбуда, Багамські острови, Барбадос, Беліз, Гренада, Науру Кітс і Невіс, Тонга, Фіджі, Ямайка (нині ці країни входять до Британської Співдружності). Ця група включає змішані правові системи Гани, Гамбії, Нігерії, Сьєрра-Леоне, Танзанії, Бангладеш, Брунею, Індії, Пакистану, Сінгапуру тощо, де англійське загальне право запозичень взаємодіє з системами релігійних і традиційних законів. Сімейство англо-американських прав також включає американське право, яке має своє історичне коріння в англійському загальному праві, але сьогодні є повністю незалежним і дуже відрізняється від англійського права. Для позначення цієї правової сім'ї такі терміни часто використовуються як синоніми: «англо-американська сім'я права»,

¹ Oles Honchar Dnipro National University, Ukraine

підкреслюючи той факт, що саме англійське та американське право домінують у цій правовій сім'ї; «сім'я загального права», її використання пояснюється тим, що в розвитку правової системи цієї сім'ї законів головна роль належить нормам, створеним судовою практикою (тобто загальному праву); «Англосаксонська сім'я права», демонструючи, що правові системи в рамках цієї правової сім'ї сформувалися під впливом системи та принципів англійського права. Слід, однак, зазначити, що термін «англосаксонське право» в його строгому розумінні відноситься лише до самого раннього періоду розвитку англійського права [1, с. 128].

Особливості сім'ї англо-американського права:

1. Наступність права. Найяскравіше ця риса, яка характеризує специфіку історії формування сім'ї загального права, виявилась в англійському праві: з 1066 р. останнє розвивається без будь-яких радикальних і революційних змін. Цьому сприяли два фактори:

1) з 1066 р. Англія не зазнавала іноземного загарбання;

2) акти Парламенту і судові прецеденти не втрачають своєї юридичної сили тільки з тієї причини, що з'явилися давно і застаріли.

Англіїці вважають, що довголіття правової норми – вірна ознака її необхідності, соціальної обґрунтованості й авторитетності. Так, у судових справах, що розглядалися в ХХ ст., застосовувались, наприклад, Глостерський статут 1278 р., який визначає межі необхідної оборони, та Закон про державну зраду 1351 р.

Визнання наступності права має велике практичне значення. Через цю особливість англійського права юридична практика завжди прагнула розглядати право як незмінне у часі. Тому судді зверталися насамперед до тих судових рішень, що приймалися раніше, щоразу були змушені шукати логічний зв'язок між «старим» правом і новими справами. Ця особливість англійського права трактується як утвердження панування права над свавіллям суддів і значною мірою обмежує свободу суддівського розсуду. Звичайно, реформи правової системи в Англії відбувалися. Проте вони ніби «вросли» в існуюче правове поле, набуваючи характеру еволюційних змін, до того ж дуже повільних.

2. Відсутність рецепції римського права. Однак це не свідчить про те, що римське право взагалі не мало ніякого впливу на правові системи, що належать до англо-американської правової сім'ї. Такий вплив безумовно існує, проте протягом усієї історії розвитку він був незначним і не стосувався засад загального права.

3. Суддівський за своєю природою та змістом характер права. Без перебільшень можна говорити про те, що основа англосаксонської правової системи була закладена завдяки діяльності судів. На всіх етапах історичного розвитку норми, створені суддями, вважаються основним

джерелом в англосаксонській правовій сім'ї. Сьогодні суди у країнах загального права також не обмежуються тільки застосуванням положень законодавства. Фактично вони створюють право (судові прецеденти), коли вирішують спори або звертаються до тлумачення законів.

4. Розвиток загального права юристами-практиками. Звідси, на думку юристів із країн романо-германського права, деяка стихійність і незорість правового масиву, відсутність раціональних засад у його системі. Отже, загальне право – це не продукт суворих теоретичних та логічних викладень вчених. Воно завжди було і залишається результатом досвіду суддів і змагання учасників процесу.

5. Менш абстрактний характер норм, ніж у романо-германському праві. Це пояснюється тим, що більшість норм англосаксонського права створювалася при розгляді судами реальних справ і тому розраховані на вирішення конкретних суперечок, а не на встановлення загальних правил поведінки на майбутнє.

6. Виокремлення в англосаксонському праві прецедентного та статутного права. Прецедентне право традиційно визначається як право, що складається з норм і принципів, які створюються і застосовуються суддями в процесі винесення ними судових рішень. Статутне право – це право, норми якого мають своїм джерелом не судову практику, а волю держави в особі її законодавчих органів. Норми статутного права містяться в актах законодавчих органів (статутах) і актах делегованого законодавства.

7. Існування в англосаксонському праві загального права та права справедливості. Норми загального права сформувалися внаслідок діяльності королівських судів. Право справедливості виникло при винесенні рішень лордом-канцлером і було покликане доповнити загальне право; воно є системою більш гнучких норм, створених перш за все внаслідок застосування такого принципу, як «суд по совісті, а не за традицією та звичаєм».

8. Виокремлення матеріального і процесуального права. Матеріальне право визначає права й обов'язки, свободи і повноваження людей, тоді як процесуальне право стосується забезпечення цих прав і обов'язків, зокрема, воно пов'язане із судовою процедурою і доказами.

Слід зазначити, що для англо-американського права характерна розвиненість юридичного процесу, на основі якого і розвиваються матеріальні галузі права. Це одна із суттєвих відмінностей сім'ї загального права від романо-германського права. У минулому, хоча сьогодні це може здатися дивним, саме процесуальному праву належала провідна і системоутворювальна роль у правовому розвитку.

9. Відсутність принципового значення поділу на приватне і публічне право. Ця особливість обґрунтовується посиланням на принцип

верховенства права, згідно з яким усі є рівними перед правом, а держава виступає на правовому полі лише як один із суб'єктів права поряд із приватними особами. Тому як державі, яка повинна захищати публічний інтерес, так і окремим особам, які повинні мати можливість реалізовувати свої приватні інтереси, необхідно на рівних підставах доводити в суді свою правоту щоразу, коли вони звертаються за правосуддям.

У зв'язку з цим, вважають англійські юристи, не має ніякого сенсу створювати самостійні галузі приватного та публічного права, які будуть по-різному захищати інтереси держави й інтереси окремої особи. З цих же причин англійський суд не виступає на стороні держави.

10. Непоширеність кодифікації. У країнах романо-германського права переважна більшість важливих норм міститься у писаних кодексах, що є неприйнятним для країн загального права. Як уже зазначалося, англосаксонська система є продуктом її історичного розвитку, а будь-яка кодифікація, за образним висловом, – це завжди удар сокири по безперервному плину часу.

Хоча слід зауважити, що кодифікаційні роботи все ж таки проводяться. Так, наприклад, в Англії сьогодні триває робота над проектом Кримінального кодексу, який був офіційно опублікований у 1967 р. У багатьох штатах США існують кримінальні, цивільні та цивільні процесуальні кодекси. Проте існуючі у країнах загального права кодекси мають інший характер, ніж кодекси країн романо-германської правової сім'ї. Вони є результатом консолідації права, що і відрізняє їх від кодексів європейського типу.

11. Змагальна судова процедура. Ця особливість англосаксонської правової системи означає, що суд, вирішуючи як цивільні, так і кримінальні справи, займає нейтральну, неупереджену позицію і відповідальний лише за прийняття рішення у справі; сторони самі розробляють та подають докази й аргументи, на яких ґрунтуватиметься рішення; судова процедура концентрується головним чином на зіткненні протилежних доказів і аргументів, наданих сторонами; сторони мають рівні можливості представляти та обговорювати свої справи з тим, хто приймає рішення.

12. Важлива роль інституту суду присяжних. Хоча присяжні були сприйняті і романо-германським правом, можна з упевненістю стверджувати, що саме цей інститут наклав свій відбиток на праві Англії і США [1, с. 129].

Список використаних джерел:

1. Погребняк С. П., Лук'янов Д. В., Биля-Сабадаш І. О. та ін. Порівняльне правознавство : підручник / за заг. ред. О.В. Петришина. Харків : Право, 2012. 272 с.